

**A' ROMAI CSASZARI ÉS AP. KIRÁLYI FELSÉGNEK
KEGYELMES ENGEDELMEVEL.**

Indult BÉTSBŐL Szombaton 2. Juliusban. 1788.

Hadi - Történetek.

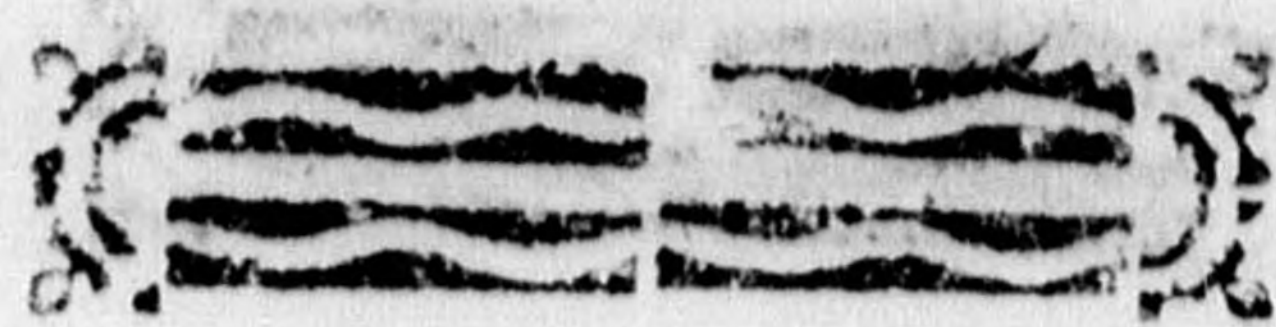
A' Fő Hadi-tanátshoz közelebbbrő jött tudósítás
csak ezeket foglalja magában: (**) Hogy
Szerovliáninál a' Hertzeg Liktenstáin Vezérsége a'
latt lévő Táborhoz ezen hónapnak 17-dikén a'
Tserkoini sántzon alóll 1000 lépéssel 200 Törökök
az Unna vizén gázlóba által jöven, az innetső
parton elő és hátra lovagoltanak; de kezdvén a'
miéink rájuk tüzelni, azon 500 Törökökkel ed-
gyütt, kik a' viz közepén az elsőeknek őrizetekre

meg-állottak vala, visszsa térvén dolgokra mentek. — Generál Mitrovszki a' Podvinnál álló Táborból írja; hogy az Ukrinai sántznál lévő Brodi gyalog széll Rgmtbéli Kapitány Kvosdánovitsra 100 lovas Törökök; kik Deventáról a' Binkí és Ukrinai Tsárdákhoz, a' mi Sergeink' fekvésének meg-szemlélésére jöttek vala kezdetek tüzelni; de a' miéinknek károk nélkül: az említett Kapitány pedig egynéhány ágyu lövések által 4-et közüllök meg-sebesítvén, és edgyet el-ejtvén őket el-kergette. — A' Ruktzini Táborból Hertzeg Kóburgtól ezen h. 17-dikén költ tudósítás-szerént: 15-dikén éjtszaka, a' Dnyszter folyó vize, a' havasokról hirtelen érkezett első-és fel-olvadott hó-viz által annyira meg-áradott, hogy a' Bilovtzen álló, a' Hertzeg Kóburg Táborának nagy hasznára lévő hajók-ra épült hidnak közepét meg-kezdette bontani: a' hidnak őrizetén lévő Kapitány jelentésére, Generálmáyor Jordis mingyárt a' Hajós-mester Kapitány Hohenbrukkot, a' hidnak épségben lehető meg-tartására oda küldötte, a' ki midön reggel a' hidat szintén helyre állitaná, érkezett a' vizen minden emberek nélkül két tútaj (szálak) a' Tábor' magazinuma számára rendelt szénával meg-terhelve; mellyeket olly sebességgel hozott a' viz a' hidra, hogy a' hajós Kapitány emberei ellent nem állhatván, a' hid közepén ketté szakadott, és két darabba a' Kapitánnyal és dolgoisaival edgyütt a' viz vinni kezdette. — A' hajó őrizetén volt katonák kísérték ugyan a' parton, de nem segithettek; Generálmáyor Jordis pedig mingyárt küldött alább a' Dnyszter mellett lévő Húszár Kapitány Báró Rin-

májérhez , nem különben az Okopiban lévő katonasághoz , hogy előre tennének rendelést az oda érkezendő hid-daraboknak ki-fogására: ezek igyekeztek-is eléggé azoknak ki-fogásán, de a' viznek sebessége miatt minden fáradságok haszontalan volt. E' szerént a' hidat vitte a' viz az Isakovtzkénél lévő Szigethez, ottan a' szigetben meg-ütközvén, egy része indult a' Török partok-felé, más része pedig a' Lengyel-orzági part-felé; a' Szigeten alól pedig a' partnak görbesége miatt látván a' hajós Kapitány Hohenbrukk, hogy az egész hid megvázthatatlanul a' Török partokhoz vitetnék; nagy bajjal a' hidból két hajót ki-vágatott, és legénnyel edgyütt azokra ülven Svanietznél, az innettső partra ki-érkezett, a' hidat pedig mentire hagyta. Már a' Khotzmi Törökök-is ezen hidat meg-látták vala a' magok partjok mellett, mellyre ők rakással ki-rohánván azt ki-fogták, és kezdték ki-kötözni; de az innettső parton lévő Kapitány Báró Rinmájér egy részét a' katonáknak le-vetkeztetvén, bé-állította csak nem nyakig a' vízbe, és úgy kezdett a' hid-kötöző Törökre tüzelteni, hogy azok közül némelylek sebeket kapván, kettő pedig el-esvén, a' hid kötözést félbe hagyák: és így az egész hid több részekre szakadozva ismét meg-indula, és mind addig kísérteték mindenik parton, míg végre a' Törökök meg-unván azt tovább kísérni, vissza tértenek: Kapitány B. Rinmájér pedig Mallinovtznél, melly 3 fertály mért föld Khotzimhoz annak minden részeit a' parafatok segítségével által ki-fogatta, és a' Lengyel-orzági parton ki-kötöztette. Még itt-is voltak a' tulső

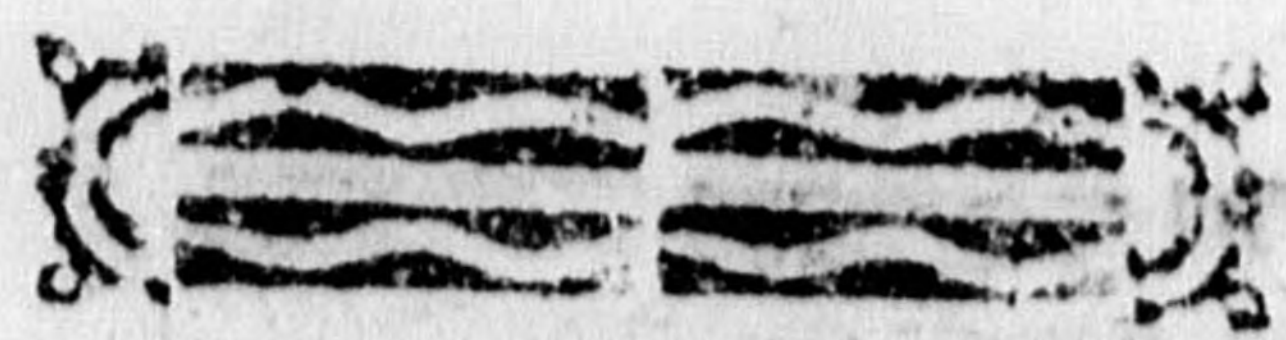

parton Törökök, kik mi hozzánk által tüzelvén, egy néhány parafztokat, némely lovakat, és azok között a' Kapitány Rinmájer lovát meg-sebesítették; de a' miéink-is tüzelvén hozzájuk által, hármat azok közül el-ejtettek. Kapitány Rinmájer a' magával lévő fő Hadnagy Kirtit, ezen egész dologban tökéletes szemelsséggel véghez vitt szorgalmatofságáért erősen meg-ditsérte. (**)

Brassó 15-dik Juny.

Minden érzékey szivet méltán fel-inditható fájdalommal olvasuk, edgy a' Bozzai kapu mellől töftént jött hiteles tudósításból: hogy azon Törökök, kik Juniusnak 14-dikén rá-ütöttek vala a' Bozzai őrizeten lévő Székelyekre, és akkor vitézül visszra verettek vala; azok a' következő napon u. m. ezen hón. 15-dikén nagyobb erővel, mintegy más-fél ezerből álló számmal ismét rá-ütöttek ugyan azon őrizetre: éppen akkor a' Gyalog Székelyek között a' Roscher Kapitány Kompániája vala a' külső vigyázaton; a' kevés Húszárokból álló vigyázatok, mellyek a' gyalogokon még kívül valának, jó távolról észrevették az ellenségnek nagy számmal való közelgetését, azért ök a' gyalogoknak hirt adván, bé-várták az ellenséget és azokkal tsatázva húzták magokat visszra a' gyalogokig: Hadnagy Jáni vala a' gyalogokkal azon sántzban, melyben ez előtt nem régen a' Vallner és Jeleki Kapitányok Kompániái fok kárt vallottak vala: innen egy elsőbben ök keményen kezdetek tüzelni, de látván a' Hadnagy Jáni, hogy a' Török gyalogság igen sok, és hogy

már,

már két-felől a' sántz végeit meg-kezdette kerülni; a' sántzot oda hagyván, a' húzfársággal edgyütt az ugy nevezett leány-mezön kezdettek annyi teméntelen dühös Pogánysággal hartzolva hátra vonólni: eleget-is dolgoztak ezen két Osztálybéli legények 's tisztek szegények a' mig gyözték, de utóljára a' nagy hévségben a' hartzolás és tüzelés közel, edgy óra alatt el-fárasztotta vala őket. Utóljára szoritá őket a' Törökség egy szoros és motsáros térségre, a' hól a' gyalogságból alig marada kettő három a' ki el-futhatott volna, a' többi mind le-nyakaztaték. Itt el-estett ugyan a' Roscher Kompániájábéli Hadnagy Jáni-is a' ki minden tekintetben egy ki-választott díze vala a' Székely Regimentnek: ezen kívül el-estének Vas, és Balog Káplárok, mind edgyütt pedig az említett Kompániából 76-ton vesztették-el itten életeket. Ezeknek veszedelmes állapotjokat halván a' Vámon lévők, mingyárt segítségre küldötték a' Székely Károly Kompániájábéli Fő Hadnagy Mártinit; de távól lévén a' hely, ezek későn érkeztek a' segítséggel, mert már akkor a' Törökség az elébbenieket le-nyakazta vala, ezekkel pedig ujra kezdődött a' tsata; de ezek-is kevesen lévén a' feles Pogányságnak el-lent nem álhattának, hanem látván hogy az őket vezérlő Fő Hadnagy Mártini és Káplárjaik 34 legénnyel edgyütt el-estének, a' többi a' Vámhoz viszsa szaladtanak. A' Székely Húzfárok szemelebben tsatáztak; mert ámbár ök-is mindenütt markoson dolgoztak a' viadalban, még-is magok közül tsak 4-et vesztettének-el. Ezen tsaták után benyomult a' Törökség a' Vamba, a' mi derék őri-

zetünknek homloka eleibe, gondolván, hogy itt-is győzedelmes lesz: de itten nevezetesen a' Stuttzok vagy Vadászok, oly formán kezdték őket tzelba venni, hogy közel más-fél százig valót el-ejtvén, azon nagy számú ellenségnek-is meg-kelle-tett térni és futamodni, itt a' Székely Húszárok közül való Kapitány Benkő Ur a' Basának fejét el-hozta, és más sok Török fejekkel edgyütt a' Vámnál lévő Sorompók tetejére rakatta: de a' Tö-rökök-is innen visszfa-veretvén, az elébbeni tsata helyekre tértenek, ottan a' mi halottjainkat kön-tös és fő-nélkül hagyták, a' magokéit pedig ma-gokkal el-vitték. A' Vámtól mikor haza felé in-dultak a' Törökök, egy ő közüllök ezt kiáltotta Magyar nyelven visszfa a' Székellyeknek: „Vi-gyáz teremtette Magyarja! mert ez még tsak sem-mi, mászszor több lesz. — Hijába valaki jó vi-téz, bátor katona, ha 50-nen mennek edgy ellen; mert a' mig 49-et le-vág, addig az 50-nediktől ő-is könnyen le-vágattathatik. Kevés a' nép — sok az ellenség!!

Elegyes Tudósítások.

A' Nemes Magyar Királyi Testörzők Sergében fő Hadnagy és egyszersmint F. Ts. K. Kabinét Kurir Batskádi Bálint Ur a' napokban érkezék-meg szerentséfen a' maga követségéből; mely-szerént a' múlt hónapnak 9-dikén Májlánda, egy-néhány na-pokkal azután Turinba, a' F. Tsászárnak azon ör-vendetes izenetét vitte vala, mely-szerént meg-en-gedtetik, hogy fő Hertzeg Ferdinándnak első-szü-lött Keánya Mária Therésia, a' Sárdiníai Király-nak

nak második fiához Printz Due-d'-ostához házosi Tárfúl mehessen. Ezen 2 Felséges Udvaroknál mely nagy örömet okozott légyen ezen ohajton várt kedves izenet, meg-tetszik abból, hogy azon kívül, hogy ezen Kurir Urnak mind a' két Udvar a' maga ritkaságait meg-mutogatta, mind a' két Udvar olyan drága arany Pixissel ajándékozta meg, mely tsak edgy örvendetes Fejedelmi Várra várt hir vivőjének lehet jutalma; melynek látásához magunknak-is vala szerentsénk. Ezen 2 Pixis leg-alább 200 aranyra betsültetik. — Mi lehet egy nagyobb betsületére Nemes Nemzetünknek mint az, hogy a' Romai Tsászár titkos Levelleit, minden Európában lévő Fejedelmek Udvarához Nemes Magyar Tiszt Urak viszik; kik minden Udvaroknál illő tiszteletben tartatnak, ajándékoztatnak.

A' múlt h. 13-dikán költ Lembergi Levelék-szerént, a' Móldovából ki-halászott Hertzeg Ipsylándy, a' Kormányozó Gróf Brigidó Urtól el-bútsúzván, 10-dikben Brünbe indúlt és ott fog lakni. —

Pétersburgból vettük a' hirt, hogy a' Nagy Hertzegné Májusnak 21-dikén edgy szép kis Hertzeg aszszonykát szüle szerentsésen; kit Katharina Pavlovinának keresztelének. Ezen örvendetes hir 100 ágyu-lövésekkel adaték tudtára ezen Város lakófainak, és a' következett 2 napokon edgymás után háláadó öröm-innep tartaték.

T. T. Szüts Sámuel Ur, T. T. Superintendens Kováts Ferentz Ur' helyébe; kiis Tseh-orzágból a' Magyar Hazába minden órán viszsa jöni szándékozik, a' közelebb tartatott Superintendentális

gyűlésben, a' Helv. Vallást tartó Prédikátor Urak-
tól Superintendensnek választatott. — Ezen új Su-
perintendens Ur, valamint az előtte való-is, edgy
különös természeti ajándékokkal fel-ruházott
született Magyar Nemes Férfi.

Egy Ehling János nevű 78 esztendőös Kamará-
lis jóbbágy, Periámos nevű Faluban 15 fiait ki-há-
zasította, 10 leányait férjhez adta; mind ezek edgy
egy egész örökséget kérvén magoknak a' Kamara
Dominiumában, az említett Faluban jó gazdákká
löttenek, a' kik mind a' rabotát, mind a' Királyi
szolgálatot hiba nélkül véghez viszik. Minthogy
már ezen öregnek gyermekei és Unokái 80 lélekre
szaporodtak, kik nagyobb részént fiak lévén, a'
közönségnek hasznára vagynak; tehát kérte az ö-
reg maga személyének mindennemű szolgálat és a-
dó fizetés alóll való fel-szabadittatását. Ő Felsége
nem csak az ő kérését parantsolta kegyelmesen
meg-adatni, hanem ezen kívül nékie tisztetségére
ezüst pénzt (monetát) veretett; mellyet ő életének
hátra lévő napjaiban tisztetségnek okáért, másokat
fel-indító például, gyermekeinek a' szorgalmatosságban
lett fel-neveléséért a' melyére függesztve hordozzon.
Lám hogy ő Felsége még a' paraszt munkás embe-
rek között-is az érdemest meg-tudja tisztelni! —

Az idegen Országi Ujság levelekből úgy olvassuk,
hogy a' Szélekre érkezett Török Tábornak egész
esztendőre való böv elesége volna, és — Tsak a'
Marokkai Tsászár 30 - milliom Frantzia Livrát a-
jándékozott volna a' Szúltánnak. Ezen-kivül az
Algiri] és Tunisi Deis; a' Mekkai Serif és más
Arábiai

Arábiai Pogány Hertzegek véghetetlen kintsel segítették a' Portát. E' semmit se tesz ; mert a' Portának ezen-kivül-is pénze elég van, a' Mahumed titkos pénz-tárjában ; de —

Az Augsburgi Levelek-szerént más Udvarok vagynak , kik ezen napkeleti háborut húnnyargató szemekkel szemlélik , és ennek ki-menetelét alattomban való készületekkel várják. Még tsak a' Lengyel-is (szól az író) olly formán mutatja magát, mintha a' Török partjára állani kívánna , és mi ellennünk Muszka ellen hadat izenni. Ezt pedig 2 nevezetes okokból nézték-ki a' Politikusok ; de hogy mind eddig még tsak alattomban fújják a' követ, azt a' tselekedte ; hogy előttük tűz , hátok megett viz , — 3 edgy-mással ujjat húzó, magánál sokkal hatalmasabb, Uralkodókkal határos ; de hogy már a' Töröknek hízeltkedett légyen észre-vették abból, hogy ennek tüzi-port és eleségbéli dolgokat mondatik szolgáltatottnak lenni — és már ezt vetik okúl, hogy már Lengyel-ország-felöl-is a' Khotzimi eleség' útja bé-van zárva.

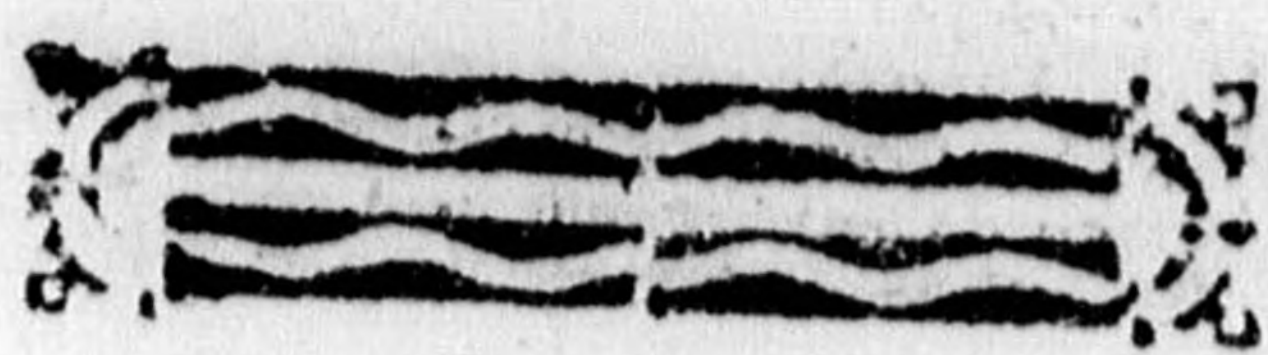
A' F. Ts. és Királyi Tartományokban megint Réklutákat szednék , a' honnan a' Budai és Pofonyi Levelekből ezt olvassuk : „ Ő Felsége kegyelmesen parantsolni méltoztatott ; hogy a' Nemes Magyar Hazában, a' mostani hadi-környül-állásokra nézve, Vármegyék' közönséges gyűlései, Generális Congrégátziók tartassanak a' Királyi Komissáriusok és Fő Ispányok alatt, a' mellyekben a' Rékluták állittása, es az eleség eránt közönséges tanátskozással és öfzve-vetett erővel munkálódhassanak. — Noha a' szélnek erefztett Tábori Zászlók lobog-

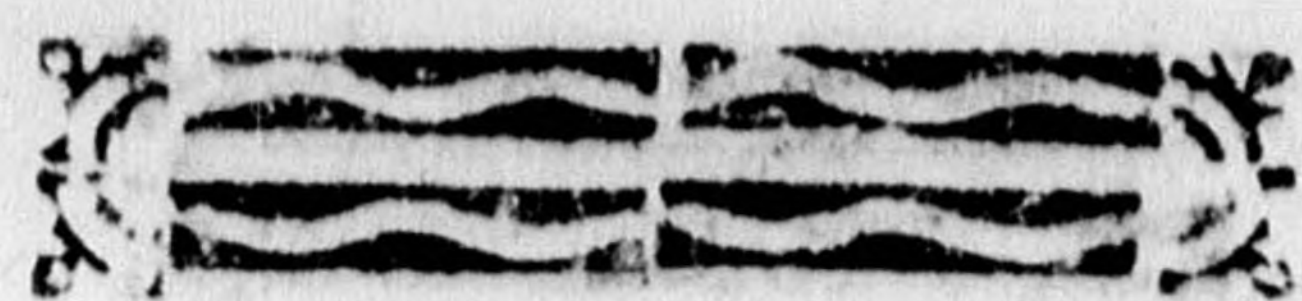
lóbognak, zörgenek a' vért szomjuházó fegyverek még-is a' mi Felséges Királyunk ezek között-is a' Mú'sákokot szunnyadozni nem engedi. — Ugyan-is ő Felsége kegyelmessen azt végezte, hogy a' Juridika Fakultást a' Nagy Váradi Akadémiába-is fel-állítsa, ugy mindazáltal, hogy a' mostani 1788-9-dik iskolai esztendőben tsak a' Jus Naturæ, Publicum, és Gentzium, az Ó és Uj Test. Statistika, az azután következő esztendőben pedig a' többi tudományok-is tanittattnak. Az erre az esztendőre nevezett tudományokra most 31-dik Juliusban Pesten Konkursus lesz, a' hól a' ki érdemesnek találta-tik, minden Vallás külömbsege nélkül a' Prófessori hivatalt el-nyerheti.

Melly nagy örömmel olvashatjuk némely külső közönséges Német Levelekből azon tudósítást, mely-szerént ez iratik: „Triestbe a' Pápának sok ezer 'Sák gabonával meg-terheltetett hajói érkeztenek-meg, melyek a' Horvát-országban fekvő Ts. és K. Tábor' számára rendeltettek; és a' mellyeket ő Felsége igen kedvesen vévén, az iratik ezen Levelekben, hogy azon leg-főbb Papi Fejedelemnek edgy maga vizontagaló szolgálóját ajánlott, tulajdon kezével irt Levelet küldött, melyben ezen sziveséget meg-köszönte légyen. — Dubitzánál már 25-ezer Török áll fő Vezér Hertzeg Liktenstáin előtt, és a' Törököknek Tábora itt minden-nap száz 200 emberrel szaparodik.

A' Kadixból Madritba, innen hozzánk érkezett bizonyos tudósítások-szerént, el-temetem már ma vég-képpen ama sok vizontogságokon szerentsén és

fzerentsétlenségeken által ment; a' Szibériai halálos fogságból magát meg-szabadított, annak-utánna Gróffá, Fő-hadi Vezérré, végre Madakaskári Királyá lett Magyar Nemes embert Benyovszkit; kit már ennek előtte 2 esztendővel minden Ujság-írók (ezek leg-többet ölnek és elevenítenek), 's én-is Pofonyban el-temettem 's megint fel-támofztattam vala. Ezen ritka történetekben forgott valóságos Attila maradékának több történetei már nyilván-ságosok, tsak a' mi Leveleinkből-is az Erd. Publikum előtt; azért tsak az utolsó történetét említem a' szerént, a' mint a' közebb jött Levelekből előttem tudva vagyon. Ez ennek előtte 3 esztendővel edgy hajóra ülven 40-ed magával Angliában, visszament Madakaskár Szigetébe, melly Vad-emberek szigétét Szibériából való el-szökése alkalmazásával történetből találván-fel, a' Frantzia Udvarnak birtoka alá ajánlotta vala. A' Tengeri kétséges fzerentsétlenségek között meg-érkezvén ide fzerentsésen, ezen Sziget' Vad-lakófsainak sziveket meg-nyerte, és magát abban Királynak ki-hirdette. Mihelyt ezt a' Frantziák meg-halloták, katonákat küldöttek ellene; már most ugy tudósítatunk, hogy ezen Frantzia katonaság a' maga Királyi lakó-hellyében rá-ütvén (noha magát 9 embe-reivel edgyütt; mivel 31-en meg-hóltanak vala már az ő úti-társai — magát ezek-közzül-is ki-zabadította — de edgy halálos lövésbéli sebbel, a' múlt 1787-dik esztendőben DéceMBERben meg-hála; minek utánna, az előtt nem sokkal, az ő magához hasonló hires Anglus úti-társa-is Gratarel bizonyos nyavallyában meg-hólt volna:

Ez Életét Nyitra Vármegyében vette,
 Gyakron azt sokoknak vérekké mentette.
 De hogy Madakaskárt, — Fátum!! fel-lelhette
 A' Frantz Udvar Gróffá és Vezérré tette.
 A' Marokkai Tsászár, kitől csak annyit szok-
 tanak rettegni az Europai Fejedelmek, mint akár
 mellyik más Hóldban lakó Tsászártól, az egész
 Világ ellen hadott izent — de nevezetesen nem ré-
 giben minden Udvaroknak tudtokra adta, hogy a'
 ki a' Portának ellensége, néki-is az, és már meg-
 is indúlt a' Tengeren tólvajkodni az Algiriakkal ed-
 gyütt. Az utólsók nem régiben-is edgy Velentzei
 Lisabonába szándékozó hajót fogtanak-el, mellyen
 500 ezer arannyokat érő drágaság vala.

Frantzia-országban némely Parlamentumok fegy-
 verrel engeszteltetnek; a' Zürzavar máig se szünt-
 meg — itt más egyéb hadi-készületek-is tapasztal-
 tatnak — de nints siklus!!

Midön Kárdinál Braneiforté Sicilliában meg-
 holt vala, edgy nagy tsomó bé-petsételt irást ha-
 gyott vala a' maga Titoknakjánál, olly parantso-
 lattal, hogy azt fel-ne bontaná, hanem 2 ézzen-
 dök múlva a' Kárdinálifok Dékannyának adná ál-
 tal. Minthogy már most ezen idő el-tölt, nem ré-
 giben által adá a' parantsolat-szerént ezen Titok-
 nak a' bé-petsételt tsomó irást D. Cárdinál Albáni
 Urnak. Midön a' Kárdinál fel-nyitotta vólna ezt,
 látja, hogy belől megint 7 külömbező petsétekkel
 vagyon le-petsételve és a' van réá írva, hogy az
 irás Juliusnak 28-dik vagy 30-dik napjáig 1788 el-
 ne olvassék. Ezen történetet egész Romában és O-

Íslaz-országban így beszélnek, és már most mindenek figyelmeznék meg-tudni, mi lett légyen azon tsumó irásban.

Pruszsiában (azt mondják a' Berlinből jövök) hadi-készületek vagynak. — Hertzeg Poniatovszkiról nem igaz, hogy el-vágták volna a' lábát, sőt a' közelebb jött tudósítások-szerént már tsak nem egészen meg-gyógyúlt, és készül a' Táborhoz menni. — Adná az Isten hogy lenne igaz!!

A' Tömösvári Bánátusnak rövid le-irása.

Minthogy a' jelen lévő háboruban már-is a' Törökök a' Bánátusba némely bé-ütéseket tettek, igyekezetjek vagyon pedig abba nagyobb erővel bé-rontani; tehát minek-előtte annak valamely része ujjonnan történhető dologról, mint hajdon Várna, a' Moháts, és Kenyér-mezeje 's a' t. emlékezetes lenne, az Érd. Olvasók' nagy részének kedvéért szükségesnek tartottuk, annak erősségeiről, és fő Várofsának és ele től fogva való történeteiről némely meg-jegyzéseket ide irni.

A' Tömösvári Bánátust hajdon a' Romaiak meg-hódolván, magok tartományokká tették; de a' Gothusok és Vándalusok ezt gyakor izben el-pusztították, mig Konstantinus egészlen a' Romai Birodalomhoz foglalta. A' 4-dik százodban a' Hunnukok, az 5-dikben a' Longobárdusok, majd pedig az Afsiai Népek ezt fegyveres kézzel el-vették; de mind ezek az Averesek által onnan ki-üzettek. Utóljára a' Nagy Károly ezt meg-hódolta, ki-is az Averesek

seknek fenytékben tartására, a' Tifzának kapujánál egy Frankovilla nevü Vároft épittetett, melly Városról akkor az egész tartomány Frankarionnak neveztetett. Azután a' Morváknak vagy Tóthoknak birt ez kezekre, kik Fejedelemség formában igazgatták. A' 9-dik században ki-jöven a' Magyarok, az ő gyözedelmes fegyvereiknek ez-is megadta magát, kik a' magok Királyaik idejében sokáig békefégesen birták, és ámbár sokaknak vólt kedve ezen szép tartományt magokévá tenni, de mind azok ellen tudták magokat a' Magyarok óltalmazni. A' Törökök-is Konftántzinápolynak meg-vétele után, bejebb harapodván Európába, sokszor ezen tartományba-is bé-ütöttek, de a' Magyarok vitézsége által gyakran tsúfófon verettek vilzsa; sok vér ontás után ugyan végre a' Török magáévá tette. Az 1552-dik esztendőben Achmet Török Tsászár tsak nem az egész Bánátot el-foglalta vala, és attól fogva az 1716-dik esztendőig a' Pogány kéz és hatalom alatt nyögött, melly esztendőben a' Nagy Eugenius ki-üzvén belölte a' Töröket, az Auszriai Háznak hatalma alá hozta. Az 1738-dik esztendőben ugyan a' Törökök ennek némely részeit ismét el-pufztították, de a' következendö esztendőben kötve a' Belgrádi békeféges ezen tartomány-is minálunk maradott. Eddig az egész Bánát átallyában katonai igazgatás alatt vala, hanem 1751-ben a' Kamara számára fordittatott; és azon 10 Vármegyék közzül mellyekre osztva vala, tsak azok maradtak a' széleken katonai igazgatás alatt, a' mellyekben el-mulhatatlanul szükséges vala a' ka-

tonai ōrizet; u. m. a' Pántsovai, Ujj-palánkai, Mehádiai Vármegyék, a' Káránsebesinek egy része, és a' Betskerékinek némely falui. 1779-ben Magyarországhoz foglaltatott ezen tartomány, és az-ólta Magyar-ország által igazgattatik: ez előtt a' benne lévő fő igazgatók Bán-oknak neveztetvén az egész tartomány-is a' Bánról Bánátusi nevet kapott, melyet máig-is meg-tart. A' határ-széleken lakó katonaság alkalmas részt bír ezen tartományból. — Ennek a' Bánátusnak Fő-Várofsa Temesvár, a' mely egyszersmind sok-féle történeiről egész Europa előtt esméretes erőtség: fekszik ez a' Város a' Bég folyó vize partján, vagy mondhatni ezen folyó viz' sárjának motsárjának közepette: ezen Várnak meg-erősítésében ugy látszik, hogy mind a' természet mind a' mesterség gyönyörüségit találta. Már 1311-ben midön első Károly Magyar Király a' Királyi székbe lépett, ezen Város alkalmasint erős és népes vólt, gyakran a' Magyar Királyok-is benne laktanak; az említett Károlynak Felesége, a' Lengyel Király Kásimirnek leánya Mária, itten végezte életét 1315-ben. Ezen Tömösvárnak Várát 1443-ban Hunyadi János építette, mely annak után-na jobban-is meg-erősítettett. Emlékezetes ezen Várnak azon Ostroma mellyet 1514-ben a' keresztes katonák, (milites cruciati) minden-féle gonosz tévökből öszve-töldult gyülevész nép próbáltanak; ezek tsak nem az egész Országot hallatlan kegyetlenséggel fel-dúlván kaborolván, Tömösvárát-is ostromolni kezdettek; de az Erdélyi Fejedelem vagy Vajda Zapolya János öket talpig meg-verte, sokat

közüllök az ő Vezérjekkel Do'sa Györgyvel edgyütt el-fogott; ez a' Do'sa a' maga gyülevész Táborában magát az előtt való napokban Királynak tette és ki-hirdettette vala, tsak a' koronázás vala hátra: tehát ötet Zapolya János meg-hevitett vas Királyi székbe ültetvén, ugyan meg-hevített vas Koronát tétetett fejére, az ő e' szérént félig megsült testét pedig 9 társaival, kik az előtt egy néhány napokig meg-éheztettek vala, meg-étette. — A' Törökök 1551-ben ezen Várat ostromolták, de meg-nem vehették; — 1552-ben meg-vették és belé szállottanak; — 57-ben a' puska poros bástya történetből meg-gyúlván, mind a' Várat, mind pedig a' Vároft nagyon meg-rontotta, 1596-ban az Erdélyiek akarták ezen Várból a' Törököt ki-hajtani, de azt véghez nem vihették, hanem a' Vár alatt mind a' Törököket, mind a' Tatárokat tútul meg-vervén, a' külső Vároft fel-dúlták és egészlen el-égettek: 1603-ban ezen Város a' Hajduk által ismét el-égettetett: 1661-ben némely Magyar Húszárok észre vévén, hogy a' Portától feles pénzt hoznának Tömösvár-felé, a' Török Tábor számára; a' szekerekre éjtszakán rá-ütvén, azokról 400-ezer forintokat szerentsésen el-el-vettenek. Bezzeg vólt akkor pénze a' Magyar Húszárnak! — Tömösvár tehát a' Pogány kezek között maradott az 1716-dik esztendőig, midön a' nagy nevü Eugenius ezt a' Törököktől el-vette, és azóltától fogva mái napig is az Auszriai háznak óltalma alatt nyúgszik.